

— како је већ уочено, стиче се утисак да су наши уставотворци уверења да су предложена решења тако добра да се њихове измене неће у ближој будућности наметнути;

— предложени текст није у довољној мери реалан, јасан и прихватљив за потенцијалне стране улагаче на територији СФРЈ;

— будући уставни амандман XII требало би да садржи само лапидарну одредбу о улагању страног капитала на територији Југославије, а његов текст би требало усмерити у следећем правцу: страна лица могу инвестирати капитал на територији Социјалистичке Федеративне Републике Југославије на начин и под условима утврђеним савезним законом.

На крају, Југословенско искуство од 20 година у области улагања страних лица у домаће организације, иако скромно, најбоља је потврда данашњим и будућим улагачима да у нашој земљи, ипак, постоји позитиван став према страним инвестицијама. И због овога не треба у текст амандмана XII уносити детаље о страним улагањима.

*мр Светислав Р. Вуковић,
правни саветник РО „Хемпро“, Београд*

ПРИМЕДБЕ НА АМАНДМАН XII (СТРАНА УЛАГАЊА)

Страна улагања у Југославији, регулисана су сада чланом 27. Устава СФРЈ, Законом о улагању средстава страних лица у домаће организације удруженог рада („Службени лист СФРЈ” број 5/85, 38/86), као и другим многобројним законским и подзаконским прописима. Амандманом XII замењује се одредба члана 27. Устава СФРЈ и допуњује Део други, Глава 1, Одељак 2, Устава СФРЈ. Могуће је ставити више примедби на амандман XII.

Прво, овде се налазе одредбе, којима није место у Уставу, јер су оде предмет законског и подзаконског регулисања.

Друго, амандман је врло опширан.

Треће, одредбе амандмана неће омогућити већа улагања страног капитала, како се то погрешно очекује, јер нема битних, корених позитивних промена, мада одређених погодности има у односу на садашњи систем страних улагања у нашој земљи.

Тај амандман XII требало би да гласи:

„Инвестирање страног капитала у СФРЈ врши се под условима утврђеним савезним законом.” Оваква формулација је сасвим довољна. Устав се врло ретко, споро и тешко мења, што није случај са законом, па је због тога пожељније страна улагања регулисати савезним законом и касније подзаконским прописима, који могу да прате динамику друштвеног и технолошког развоја, да се брже прилагођавају обостраним интересима наше земље и иностраних партнера. Ово мишљење заснива се на садашњем искуству страних улагања, као и многобројним мишљењима истакнутих стручњака из ове области, која су јединствена.

Међутим, уколико законодавац ипак остане при томе да овај амандман буде опширан и да регулише сва питања у њему наведена, онда би ипак амандман морао друкчије да гласи, како би мотивисао стране пословне partnere за улагање средстава у домаће организације удруженог рада. Чини се да код састављања текста овог амандмана нису коришћена врло богата, корисна искуства у другим социјалистичким земљама, које страним лицима пружају много веће погодности, па су зато и атрактивна за страни капитал, односно привлаче врло велике стране капитале, док су наши резултати врло скромни, како по броју, а нарочито по вредности страних улагања, која су релативно минимална и симболична. Нејасан је термин „предузеће”, који се спомиње на више места у амандма-

њу XII, јер је очигледно да се у тексту прави разлика између радне организације и предузећа. Непрецизан је појам трајног остваривања права страних лица. Уместо тога, требало би рећи да су права страних лица временски ограничена, значи не могу бити трајна, како се то каже у тексту.

У вези са положајем радника, који је различит, зависно од врсте статуса правног лица, истиче се да је ту нужно ићи слободније на регулацију тога положаја, јер страни улагач жели беспрекорну радну дисциплину, максимално ангажовање радника, стручно усавршавање трајног карактера, могућност давања отказа лошим радницима, ограничавање одређених права радника, која иначе постоје у удруженом раду, ограничавање и самоуправних права радника и слично. Уосталом, када је у питању радни однос у удруженом раду, постоје мишљења да би требало ићи на еластичнији, лабавији радни однос, који би омогућио конкуренцију, а не да одлични кадрови, млади, стручни буду незапослени, а други да имају, скоро загарантована радна места, јер без обзира на недавне измене и допуне Закона о удруженом раду, и даље је тешко дати отказ лошем раднику, нарочито када према природи посла нема објективних мерила за учинак радника, тј. нема радне норме. У вези са положајем радника, спомињу се неки уопштени неодређени термини, као што су, на пример, „друштвено-економска права“.

Честа измена правних прописа ствара непотребну правну сигурност код страних улагача, па је потребно гарантовати прописима страном улагачу његова права из уговора, односно акта о оснивању, на тај начин да се права страног улагача не могу касније смањивати, а таква одредба може да стоји и у закону, а не у уставу.

Уместо ситних побољшања, потребне су радикалне измене у свим аспектима страног улагања. Ово би била главна, начелна примедба тексту амандмана XII. Наши радници су одлични, вредни, креативни, али само под условом када су адекватно награђени, те су отуда наши радници изузетно цењени у иностранству. Када су у питању страна улагања, систем награђивања рада радника и његових резултата мора бити специфичан, у односу на удружени рад, значи без постојећих ограничења, али све то није могуће прецизно изразити у уставу, већ само у савезном закону.

Честа измена пореза и доприноса, и сличних дажбина, такође врло лоше делује на стране партнере, који бар за одређени временски период желе да имају чисту ситуацију, тј. да неће бити никаквих измена у тој области, што је код нас, у време велике инфлације, врло тешко реализовати.

Заједничка улагања су много кориснија од иностраних кредита, који се нерационално користе, што је условило нашу велику девизну задуженост, те је због тога потребно много слободније, без идеолошких предрасуда ићи на максимално привлачење иностраних улагача, јер ми имамо и одређене компаративне предности, малу висину сатнице, која није ни један долар, за разлику од сатница у САД које се крећу и до 15 долара.

Са питањем страних улагања уско је повезан концепт друштвене својине, која и није својина, па су и ту нужне велике измене у одговарајућим уставним одредбама.

Међутим, сасвим је погрешно мишљење да ће измена и допуна правних прописа, независно у којој форми (устав, закон и сл.), сама по себи довести до знатног прилива страних улагача. То је врло комплексно питање које захтева многе радикалне промене у нашем понашању, односно према раду, стабилан привредни систем, успешно руковођење, са знатно већим овлашћењима у односу на постојећа, јер стабилност омогућује страном партнеру дугорочно планирање, а не импровизацију од случаја до случаја. Према једном податку, ми за две деценије имамо само 200 милиона долара страног улагања, док вредност страних улагања у Кини за пет година износи око 5,5 милијарди долара, па из тога треба извући одговарајући закључак.